

REPTAR LA MORT, VIURE DE PRESSA.

Algunes reflexions entorn a l'adolescència

Ramon Coma i Dosrius

Psicopedagog. EAP B-28 Vallès Oriental

RESUMEN

El autor considera la adolescencia como uno de los mitos propios de Occidente, a diferencia de otras culturas bien descritas por la Antropología. Detrás de este mito se esconde el veto a hablar de la muerte a los niños, el miedo a la pérdida de la infancia y la juventud y, en el límite, una disfunción creciente, entre jóvenes y no tan jóvenes, para asumir responsabilidades propias de toda persona adulta.

Ante una supuesta adolescencia rebelde y contra las normas, el autor dibuja una mayoría de jóvenes expuestos a la manipulación del mercado, obedientes a las modas dictadas, y víctimas propicias, como sus padres, del estrés de la vida moderna.

El autor propone que la familia, la escuela y la comunidad no renuncien a su función de aportar criterios, valores, normas y límites democráticos, pero esto, a su vez, requiere también del compromiso social con la educación, es decir de las instituciones públicas, los medios de comunicación y las mismas empresas.

ABSTRACT

The adolescence is a myth of western society. In other cultures according to antropologist this myth does not exist. In this situation we hide the fear to talk to children about death, the fear of losing their childhood and youth. In the extreme case it is an expression of not accepting the adult's responsibilities.

The majority of the young are not rebels. They are manipulatted by the market economy and de fashion promotors. In the same way as parents surrendering to the stress of modern life.

The author's intention is that the family, the school and the community do not renounce their funtion to contribute democratic criteria and values, norms and constrains. But it is very important for state institutions, the mass-media and companies to contribute to this mission.

La nostra societat, com totes, ha construït els seus mites i rituals. Alguns han desaparegut amb el temps, altres s'han transformat i altres són relativament nous. N'hi ha que han esdevingut simptomàtics o característics de la cultura occidental, del seu benestar material i, alhora, del seu progressiu malestar psíquic i moral.

L'antropologia descriu bé el traspàs de la infantesa a la vida adulta en algunes tribus, que conserven formes de vida ancestrals. En aquestes cultures, un cop conclosa la pubertat, l'infant s'ha de convertir en adult, sense pas intermedi. Cal sobreviure encarant-se a situacions que poden posar en perill, fins i tot, la seva vida. El jove aspirant és deixat sol i ha de procurar-se el menjar, evitar els perills o superar-los. Les noies han d'afrontar el pes de la fecundació i la maternitat.

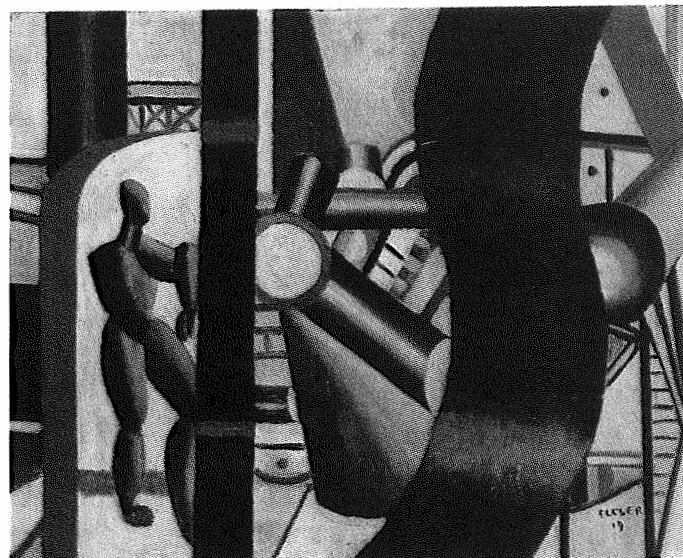
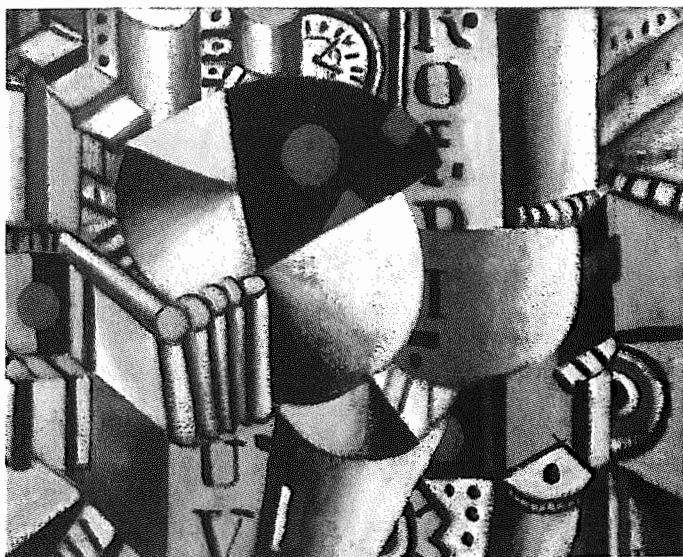
En aquesta supervivència física, l'esforç d'aconseguir aliment és bàsic, però encara ho és més superar totes les pors i angoixes de la solitud i el risc, o la descoberta sobtada del sexe. Sovint es tracta d'un període curt de dies o mesos en què el jove posarà en pràctica un seguit de rituals de traspàs sorgits de l'experiència de la seva tribu.

La mare natural, tan cruel i sensible com indiferent, és qui posa sempre les condicions. El jove ja té capacitat reproductiva, té al seu abast la sustentació i ha de ser capaç d'espavilar-se, superant riscos externs, però també de dins, els de la seva ànima, les pors que ens angoixen i ens poden paraitzar. Si ho aconsegueix, entrarà a formar part del món dels adults, categoria no marcada per la dependència infantil, tindrà alguns privilegis i també responsabilitats. Haurà assolit un estatus que pressuposa cert equilibri entre el cos i la ment per explicar-se, entendre i acceptar la vida, com un camí d'integració a la mare Terra, que inclou el pas breu de la mort.

La nostra societat moderna també ha anat bastint mites i rituals propis. L'adolescència, de fet, és un mite occidental, que no existeix en altres cultures, mite de por a la pèrdua de la infantesa i de por a una vida adulta que planteja seriosos problemes d'adaptació davant la creixent complexitat social. Mite de rebuig als pares, quan avui el que demanen molts adolescents és un pare i una mare no absents, només una família "normaleta"; mite de rebuig a les convencions i a les normes, ara que els joves són més dependents que mai en la història, ben alineats i obedients a les modes del mercat que el món econòmic controla.

De vegades, amb el mite de l'adolescència es justifiquen comportaments injustificables de vandalisme, de violència racista o actituds irresponsables. És com un paraigua protector d'homes i dones amb cossos fets i joves, als quals no podem considerar infants, però tampoc ens atrevim a considerar adults responsables de la seva conducta.

En la societat benestant han desaparegut molts dels perills físics clàssics, que mermaven les poblacions. Ara, però, s'han incrementat els d'ordre psicològic, que demanen molt d'equilibri personal per digerir el malestar individual i col·lectiu d'una societat que, entregada al déu consum, no té temps i només presses. Són tantes les inseguretats emocionals, les coses canvien tan de pressa, ens atabala tanta informació i hem integrat tants hàbits de consum dependent, que forçosament s'allarga l'adolescència. Costa tant renunciar als objectes i als plaers del consum, a l'èxit i a totes les ficcions que ens creem. Costa tant diferenciar fantasia, realitat i realitat virtual, que hi ha molta frustració i alguns cauen en la pertorbació. Costa tant acceptar-nos com som, contradictoris, petits, fràgils i alhora un gran invent, que ens cal cada vegada més temps —el que no tenim— per construir-nos una explicació convincent per no ser víctimes ni de l'eufòria ni de la inhibició.



Els déus i la religió, les grans idees i explicacions, que ens deien allò que era bo i allò que no ho era, han entrat en crisi a còpia dels enganys i desenganys de la pràctica de l'home imperfecte i les seves societats. Les religions aporten criteris i maneres d'interpretar el miracle de la vida i el misteri de la mort. Criteris discutibles, però criteris en què la gent, si més no, dipositava la seva confiança per saber dir un sí, o un no, això em convé, això no em convé. Ara hem passat d'una situació en què tot tenia la seva explicació a una desbandada general de criteris, valors i contravalors. Ara sembla que tot és possible, això desorienta i promou desconfiança. La desconfiança genera persones insegures, societats insegures i fins i tot "guerres preventives". ¿De què ens serviran tantes comoditats si hem d'estar sempre a la defensiva?

L'art abstracte també posa de manifest el patiment de la humanitat davant la progressiva complexitat de l'existència i la capacitat destructiva de l'home. Hem passat dels canons clàssics dels grecs, reivindicats en els ideals de bellesa del Renaixement, a una progressiva difuminació de la realitat. Ara hi ha taques i descomposicions, volums deformats, trossos de realitat, microcosmos personals que cadascú interpreta com pot, sense un llenguatge universal. L'art percep la realitat, no és bo ni dolent, és el reflex de la nostra situació, d'una època nova i diferent plena de por de l'home, no ja a Déu, sinó a si mateix. Reflex de les angoixes d'una societat capaç d'un progrés material factible i alhora un potencial evident d'autodestrucció suïcida abans inimaginable.

Avui l'adolescència comença d'hora i acaba tard en la societat del benestar material (que no pas emocional). I els adults ens estranyem i no ho entenem. Fa tanta angúnia veure un nen "madelman" disfressat d'home musculós o nenes convertides en "barbies" precoces, com joves amb pèl i barba incapaçes d'assumir cap responsabilitat. Alguns joves en realitat no volen créixer, ni envellir, els fa terror la decadència i mentrestant, inconscientment, repten la mort, com a la selva. Una mort que es veu virtual, com una joguina, fins que hi xoquen de ple. De fet, com que als adults ens pertorba, els hem amagat la mort dels avis, dels parents i dels amics des que eren infants i hem delegat en la televisió (com deleguem en l'escola moltes altres coses) que ofereix plats diaris de mort per pantalla, una vacuna virtual que no serveix quan s'experimenta la mort de prop.

A la nostra societat tot ha de funcionar a bon ritme i el jove si vol sobreviure sap que ha d'anar més de pressa que els altres. Ho ha vist a casa, sovint en l'estrés dels seus pares, a l'escola, en la recerca de treball, als anomenats concursos televisius, a l'esport... Els pares esdevenen còmplices en la carrera per sortir-se'n i informen, parlen o criden als fills, que han d'estudiar, que han de saber més idiomes, que han de tenir més maneres, que han de cuidar-se, que han de vigilar... Adverteixen. També són víctimes de la por al fracàs dels nostres adolescents, de la trampa del llistó cada vegada més alt.

S'ha imposat un ideal perfeccionista i nihilista, que la pressa per vendre de la societat de consum mitifica i ens fa adorar cada vegada més: el triomf material i el cos desnaturalitzat. El triomf s'aconsegueix lluitant només per un mateix, l'individualisme n'és l'ensenyà. Al cos manipulats s'hi arriba amb rituals de dopatge, hormonització i fins i tot extirpació. Però, a més, el triomf ja no s'aconsegueix amb l'ideal clàssic de creixement intel·lectual, d'esforç, d'estudi i reflexió, de temps i maduresa. Ara és com una obra del déu atzar, que reparteix sort o et condemna a la mediocritat d'un ésser indiferenciat o bé una crida a fer-la més grossa que ningú, a dir-la més grossa, a la vulgaritat més extrema que cridi l'atenció i acumuli més espectadors. Com que els imperfectes som la majoria, abunda la desesperació entre joves acomplexats. Els nous àngels glorificadors són els mitjans de comunicació, que presentaran als pocs escollits com a models a imitar. Per això els adolescents són les primeres víctimes propiciatòries i actuen com a lloros repetitius de la veu, del llenguatge i les formes d'aquests líders de cartró pedra.

El problema és que la cursa esdevé insuportable per a molts joves i per això cada vegada radicalitzen més les seves postures de transgressió. Ho fan amb sortides cap endavant, fins a l'extrem de jugar amb la mort sigui amb una droga de síntesi, sigui conduint a 160 en direcció contrària; o amb inhibició i tancament progressiu, diguis depressió, diguis una mort per anorèxia. En el fons, són postures de radicalitat enfront les persones adultes que ells consideren responsables d'aquesta mena de societat que guarda les aparences i desdibuixa la realitat. Per tant, ens equivocarem si creiem que això només passa quan la família es desestructura o només en determinades classes socials. Succeeix en totes. En els casos extrems, l'element comú, per excés o per

defecte, sol ser certa crueta familiar en les relacions, la manca d'acompanyament, un buit d'afectivitat i el malestar personal que ocasiona l'encaixar o no encaixar en la nostra societat a través de la diferència entre l'ideal mitificat d'home-dona que un adolescent voldria ser i allò que és o li han fet creure que és. El viure la impotència en solitud, el patiment emocional.

Per això, hi ha joves que es defensen amb l'autosegregació, com les tribus urbanes, diguis punk, skin o altra mena, i diuen que no volen entrar en el joc. Segons ells, no hi ha futur, només present i es tracta de viure *a tope*, portant, de vegades, innocentment la contrària, altres provocant o sent agressius i violents. Però això també són altres disfresses del mateix problema, mentre estan barrejats en la tribu i les seves ornaments identificatòries no pensen en la por insuportable de presentar-se com en realitat són, amb un cos fràgil i deformable, amb una ment més o menys homologada de saber, amb un inventari d'exigències i responsabilitats que la família, el treball, l'amor i la vida demanen i que ells tenen moltíssima por d'afrontar o ja no poden ni es veuen capaços. Per això hi ha tants dèficits d'autoestima en la nostra societat quan les persones deixem de ser amos i senyors dels nostres propis defectes i capacitats.

L'allargament de l'adolescència a occident és un altre símptoma de les dificultats que sempre ha tingut l'home per entendre l'existència, per digerir i acceptar que la vida continua sent un miracle i la mort un misteri. Per molt que siguem capaços dels més grans avenços científics i tecnològics, continuem sent immensament fràgils com la formiga anònima que trepitgem.

Gràcies al benestar material ens podem permetre una etapa adolescent raonable, però convé no oblidar que el benestar emocional està basat en les relacions humanes d'estima, de suport i de confiança; en la dedicació de temps a la trobada i la comunicació necessària entre les persones, en el tenir algú amb qui parlar i compartir els reptes, les pors i les pèrdues. No pas en les coses i els objectes.

Convé, com el pa que mengem, que els referents habituals com els pares, la família, l'escola i les comunitats de poble o barri, no renunciïn al seu rol principal d'acompanyament, orientació, aportació de criteris, valors, normes i límits democràtics, però també les institucions públiques, els mitjans de comunicació i les empreses han de comprometre's.

I convé que el progrés econòmic, igual que avança en consciència ecològica i sembla entendre més que s'ha de basar en el respecte i la sostenibilitat ambiental, no es recolzi en la llei del més fort i la desestructuració de les famílies quan de persones es tracta, impedint, per exemple, horaris imprescindibles de trobada i convivència o sotmetent a contractes-escombraries que angoixen, exploten i trenquen les dinàmiques dels membres familiars, amb adolescents inclosos. Perquè les famílies també han de ser emocionalment sostenibles, apart d'econòmica.

També hauriem d'exigir als professionals dels mitjans de comunicació, als líders socials i polítics, menys nihilisme i més compromís per ser capaços de dir que no tot s'hi val, que no tot és admissible i que el respecte i els drets de les persones han de prevaldre per damunt d'interessos de lucre econòmic, però també d'algunes borratxeres d'èxit, hedonisme i lucre personal de certs "progres" disfressats de salvadors de la llibertat.

Si no, i això tampoc ho soluciona internet, podrem observar cada vegada més, que, en comptes de predominar l'equilibri, són els extrems de la precocitat manipulada, o la immaduresa crònica per assumir responsabilitats, els que prenen la batuta d'aquesta societat que es pretén moderna i avançada.

Correspondència amb l'autor:

Ramon Coma i Dosrius
Psicopedagog EAP B-28 Vallès Oriental
E-mail: rcoma@pie.xtec.es

